

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismien torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

On tärkeää kuulla ja ottaa mukaan monikulttuuriset yhteisöt, järjestöt, seurakunnat, poliittiset järjestöt sekä niitä tahoja, joissa rasismia tapahtuu päivittäin esim. oppilaitokset.

Tärkeää myös on, että toimija, joka tekee sidosryhmien kanssa työtä, on valtiollinen toimija ja toiminta ja sidosryhmätyöskentely lähtee valtion tasolta. Mukaan pitää saada myös yhteisöjä ja toimijoita, jotka eivät ole jo valmiiksi asian takana tai puolestapuhujina, jotta vaikuttaminen, vaikutus ja hyödyt saadaan laajemmalle. Esimerkkiä tulisi näyttää valtion ja johdon tasolta. Mukana ja esimerkkiä näyttämässä voisi olla myös esim. yritysjohtajia, työnantajia, virkahenkilöitä yms.

Ohjelma toteaa, että vuoropuhelua tulee vahvistaa viranomaisten ja etnisten vähemmistöjen välillä. Ymmärrystä tulee synnyttää ja luoda sille kasvualusta.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

On tarkoituksenmukaista avata ja tunnistaa että vuoden 2015 lakimuutos on laajentanut syrjinnän määrittelyä. Toimenpideohjelmaluonnos ei kuitenkaan sisällä riittävästi tarkastelua ja toimenpideohjeita syrjintää aiheuttavien tekijöiden ongelmiin puuttumiseksi. Toimenpideohjelma pysyttelee yleistasolla. Ohjelma nostaa toisia tekijöitä suurempaan asemaan nuoriin henkilöihin kohdistuvan rasismien. Asia on ymmärrettävästi tärkeä ja sen ennaltaehkäisevä vaikutus on kiistaton. Mutta rasismia kohdentuu kaiken ikäisiin ihmisiin, erityisesti ikääntyneisiin vieraskielisiin asukkaisiin, jotka tarvitsevat moniammatillista apua esimerkiksi sosiaali- ja terveysasioissa.

Ihmisten tilanteet voivat olla todella erilaisia ja moninaisia, joten ihmisiä tulisi kuulla jatkuvasti viranomaispalveluissa. Varsinkin viranomaispalveluiden, jotka ovat lakisääteisiä ja kaikille kuuluvia, tulisi huomioida ihmisten kokonaistilanne ja ottaa vastuuta henkilön yhdenvertaisuuden toteutumisesta, riippumatta eri palveluiden tarpeesta. Perheillä voi sisäisesti olla todella eritahtista kotoutumista, jolloin perheetkin tulisi huomioida kokonaisuutena.

Ohjelma tunnistaa hyvin, kuinka kansalaisjärjestöt ja eri yhteisöt voivat viranomaisia helpommin tavoittaa yksilön ja hänen perheensä tai läheisensä. Samassa kappaleessa todettu, että syrjivä kohtelu helposti aiheuttaa rinnakkaisyhteiskunnan, jossa toiset asiat toteutuvat vieraskieliselle asukkaalle toisin tai vajaasti, ja kotoperäisille toisella tavalla. Heikommassa asemassa olevat mukautuvat ja tyytyvät heikompaan tai huonompaan palveluun.

Tiedonannon pohjalla tunnistetut neljä tavoitetta ovat liian poissulkevia. Työmarkkinat ja niille pääsy ovat varmasti tärkeä tekijä, siihen kun liittyy jo valmiiksi paljon lainsäädäntöä ja velvoitteita työnantajaa kohtaan, mutta muuten ohjelma heikosti kuvata mitä tarkoittaa ilmaisu "ja muualla yhteiskunnassa". Missä palvelussa tai asiassa tämä näyttäytyy? Toimeenpano-ohjelma tunnistaa vieraskielisten henkilöiden vaikeudet työllistyä, eikä heistä siis suuri osa ole muualla kuin työmarkkinoilla? Silloin uhka joutua syrjityksi tulee arkipäivässä vastaan ihan missä vain. Asumisessa, palveluissa, liikenteessä jne.

Kiinnitetään huomiota lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen. Ohjelma ei tunnista ikämoninaisuutta eikä sitä, miten haavoittuvassa asemassa on ikääntyvä/ikäntynyt, vieraskielinen, mahdollisesti jopa muistisairas henkilö. He eivät välttämättä ole perheisiin liittyviä. Heikon suomen/ruotsin kielen vuoksi vieraskieliset ikäihmiset helposti syrjäytyvät eivätkä tule huomioituksi palvelutarpeen kartoituksessa jne. Näillä ei myöskään ole palveluntuottajien käyttämien digitaalisten palvelujen käyttömahdollisuutta ja -taitoja.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Ohjelma huomioi maahanmuuttajaneuvostojen ja vastaavien toimielimien tarpeellisuuden. Tähän liittyen ohjelmassa voisi vahvemmin olla näkyvillä asiaan liittyviä suosituksia.

Meidän näkökulmastamme maahanmuuttajaneuvosto / monikulttuurisuusneuvosto tai vastaava vaikuttamistoimielin olisi saatava lakisääteiseksi samalla tavalla kuin vanhusneuvosto, vammaisneuvosto ja nuorisovaltuusto, joiden tarkoituksena on toimia mm. yhdenvertaisuuden toteutumisen edunvalvojina.

Ohjelma hyvin tunnistaa, että viranomaistaho tarvitsee lakisääteisten velvoitteiden täyttämisen ohien myös aitoa toiminnan saavutettavuuden parantamista. Toimenpiteitä tähän esitetään heikosti.

Ohjelma tunnistaa hyvin luonnon virkistyskäytön ja lähiluonnossa liikkumisen yhdenvertaisuuden ja esteettömyyden. Ohjelma voisi sisältää toimenpidesuositukset luonnossa liikkumisen ja luonnonvarojen käyttäjän jokaisen oikeuksien kansalaislähtöisen neuvonnan ja siihen varattavat resurssit, esim. luonnonvarojen kanssa toimivien oppilaitosten ja järjestöjen kanssa, mukaan lukien jokaisen uimataito.

Työelämän monimuotoisuuden yhteydessä voisi laajemmin tuoda näkyviin, miten suomen/ruotsinkielen oppimisen vaikeudet heikentävät työllistymistä tai aiheuttavat henkilön osatyökykyisyyttä. Tilanteen tunnistamiseen ja tukitoimien käynnistämiseen tulisi olla työkaluja. Osatyökykyisyys vaarantaa syrjäytymiselle.

Suomen työllisyystilanne vaatii paljon konkreettisia ja jollain tasolla myös velvoittavia toimenpiteitä työnantajia ja yrityksiä kohtaan, jotta kaikilla olisi mahdollisuuksia päästä töihin taustoista riippumatta. Yrityksille voi osoittaa yhteiskunnallisen vastuun ottamista, mutta samalla yritykset ja työnantajat tarvitsevat tukea moninaisen työyhteisön johtamiseen ja tukemiseen. Työnantajille ja yrityksille tulee tarjota kannustimia, koulutuksia, tunnustuksia hyvistä käytänteistä yms. Yritykset voivat toimia hyvinä esimerkkeinä ja kannustaa muita. Toimenpiteiden suunnitteluun tulee osallistaa työnantaja ja yrityksiä, jotta tarpeenmukaiset toimet tehdään.

Elinikäinen oppiminen ei näy toimenpideohjelmassa mitenkään. Ohjelma korostaa lasten, nuorten ja työikäisten koulutuspolitiikkaa ja resursseja. Syrjimisen ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisten oppimis- ja työpolkujen varmistamiseksi tulisi kiinnittää enemmän huomiota maahanmuuttajan jo ennen Suomeen tuloa kartuttamaan osaamiseen ja sen tunnistamiseen sekä tunnustamiseen.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Seuraamista, toteutumista ja vaikutuksia tulisi tuoda julki pitkin vuotta valtion tasolla ja rohkaista kaikkia mukaan toimimaan.

Julki voisi tuoda esim.

- kuinka paljon johtavat virkamiehet ovat osallistuneet rasisminvastaisiin koulutuksiin / yhdenvertaisuus koulutuksiin yms.
- Kuinka paljon uusia yhdenvertaisuussuunnitelmia on tehty ja missä ja onko niihin tehty konkreettisia toimenpiteitä?

Tulisi myös tehdä vuosittain laajempi sidosryhmäkysely siitä, mikä heidän kokemuksensa on toimenpideohjelman vaikutuksista, mikä on yleinen tyytyväisyys toimenpiteisiin, ollaanko oltu menossa oikeaan suuntaan ja pitäisikö jotain muuttaa.

On hyvä, että kansalaisjärjestöt ja itse rasismia kohtaavat ryhmät/yksilöt kutsutaan seurantaan ja arviointiin mukaan. Sidosryhmätilaisuudet yms. ovat hyvä tapa toimia. Tulee kuitenkin muistaa, että näille pitää varata aito mahdollisuus vaikuttaa eikä pitää tahoja vain kumileimasimina asioissa. Toimenpideohjelman toimet -kohdan kolmas pointti; helposti tulee kuva, että tässä jaetaan kansalaisjärjestöille tehtäviä, mutta ei turvata niiden tekemiseen resursseja!

Muut kommentit

Kohta 3.2., sivu 17

Vammaisten ja toimintarajoitteisten henkilöiden kanssa samassa asemassa ovat heikosti suomea/ruotsia taitavat vieraskieliset ikäihmiset. Heidän arkielämänsä voi olla hyvin osallisuutta estävää ja syrjivää.

Väestön keskittyminen kaupunkeihin ja erityisesti pääkaupunkiseudulle on ilmiö, jonka syntyä tulee pohtia. Onko näille alueille muuttava henkilö painostettu/pakotettu/ohjattu lähtemään pois ensisijaiselta paikkakunnalta, kun hänen turvallinen arkensa ei toteudu tai mahdollistu siellä?

Kohta 4.3. sivu 25

Tietopohja-asiassa toivomme enemmän sitä näkökulmaa, että yksilöllä on itsellään oikeus harjoittaa uskontoa tai olla harjoittamatta mitään uskontoa ja oikeus olla ilmaisematta tätä asiaa.

Kohta 4.4. sivu 26

Vrt. ed.kohta. Henkilöllä tulee olla turvallinen olo osallistumisestaan ja että hänellä on vapaus osallistua tai olla osallistumatta, ilman että hän perustelee, miksi on aktiivinen tai miksi on passiivinen.

Kohta 4.5. sivu 27

Toimenpiteet ovat hyvät ja tavoitteelliset. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan rooli on tärkeä ja sen resurssit tulee turvata.

Kohta 5, sivu 31

Ilmaisu "rajatumpaan määrään elämänalueita" ei avaudu perustelutekstistä.

Kohta 5.2. sivu 32 sekä kohta 5.3. sivu 33

Ohjelma huomioi kiitettävästi liikuntaa ja kulttuuria edistävien järjestöjen veloitteen laatia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä vastuullisuussuunnitelma.

Kohta 7.1. sivu 39. vrt sivu 25, uskontokuntiin kuuluminen

Tutkimuksissa tulee huomioida, että henkilöllä tulee olla oikeus olla ilmaisematta uskontoaan.

Ohjelma korostaa hyvällä tavalla yhdenvertaisuustyöhön kannustamista. Ohjelma myös toteaa, että resurssien tulee olla riittävät. Hyvä!

Ohjelma toteaa, että hyvien väestösuhteiden edistämiseen tähtäviä toimia tuetaan erityisesti alue- ja paikallistasolla. Ohjelmasta ei kuitenkaan löydy ratkaisuja, mistä näihin tarvittavat resurssit löytyvät sinne alue- ja paikallistasolle.

Lisäksi yleisenä kommenttina: maahanmuuttoon liittyviä termejä ja sitä, miten ne vaikuttavat yhdenvertaisuuteen ja syrjintään, tulisi miettiä vakavasti. Esim. ”kolmannen sukupolven maahanmuuttaja” voi olla jo täysin suomalainen, mutta termi asettaa hänet tiettyyn asemaan. Milloin esim. maahan muuttanut henkilö, joka on jo suomen kansalainen, tai hänen lapsensa eivät ole enää ”maahanmuuttajia” tai ”maahanmuuttotautaisia” tai eri ”sukupolvien maahanmuuttajia”?

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Keski-Suomen monikulttuuristen järjestöjen ja kotoutumistyön verkosto – MOVE on valmis tekemään yhteistyötä toimenpideohjelman toteuttamiseksi!

Sibomana Emmanuel
Paremmiin Yhdessä ry - Keski-Suomen monikulttuuristen järjestöjen ja kotoutumistyön verkosto - MOVE